

Ольга ДУХ
кандидат біологічних наук

Віллібальд Свіберт Жозеф Готтліб фон Бессер народився 18 липня 1784 року у м. Інсбрук (Австрія). За походженням австрієць, син Самуеля Готтліба та його дружини Марії Йозефи фон Занзенгофер. Почав навчання в Інсбруку. Рано залишився сиротою, з 1797 року виховувався у родича матері — професора ботаніки, хімії Львівського університету С. Б. Шиверека. Закінчив у Львові гімназію та університет. В 1805 році разом з родичем переїхав до Кракова, де закінчив університет. 31 грудня 1807 року став доктором медицини. З 1808 року — асистент клініки в Кракові.

Разом з наступником Шиверека професором Шультезом здійснив кілька наукових мандрівок околицями Кракова, Карпатами (Криниця, Сондеччина, Баб'я Гора). В 1809 році запрошений Тадеушем Чацьким працювати вчителем зоології, ботаніки, директором ботанічного саду при Волинській гімназії (з 1818 року — Волинського ліцею) в Кременці. На цих посадах працював до 1831

року. В Кременці також працював лікарем. В 1821 році підтвердив ступінь доктора медицини у Віленському університеті. Під час проживання в Кременці зробив кілька наукових мандрівок Волинню, Поділлям, Україною, добрався до Одеси, вивчав Медобори, перебував у Залицях та на околицях Кам'янець-Подільського; під час подорожей його часто супроводжував його учень Антоній Анджейовський. Підтримував зв'язки з найвідомішими європейськими флористами, від них отримував багаті матеріали. Після закриття ліцею залишився в Кременці.

1834—1838 — ординарний професор ботаніки Київського університету. Викладав латину, російської не вивчав і не знав.

В 1841 році повернувся до Кременця. Помер 23 жовтня 1842 року і похований на Василіянському кладовищі міста.

На початку 19 століття був першим дослідником флори Поділля, зокрема, Товтр і Придністров'я.

Основні праці присвячено питанням систематики рослин і флористики. Найбільш відомі з них: «*Primitiae Florae Haliciae Austriacae utriusque*» («Вступ до флори Австрійської Галичини») (1809) — двотомна праця про флору Галичини; список, опис 1215 видів рослин, зокрема насінневих, в тому числі, 24 нових; «*Enumeratio plantarum hucusque in Volhynia, Podolia, Gub. Kiieviensi...*» (1822) — праця

про флору значної частини Правобережної України; «*Aperçu de la géographie botanique de Volhynie et de Podolie*» (1823); «*Rzut oka na geografję fizyczną Wołynia i Podola*» (Вільнюс, 1827); в ній викладено опис флори Волині, Поділля, подано різницю між ними.

Бессер зібрав великий гербарій, який зберігається в Національному Гербарію України.

Його колекція нараховує понад 60 тис. гербарних аркушів. Загербаризовані рослини лежать вільно в обгортках із грубого сірого паперу (40x25 см), зв'язаних в теки по 100 і більше екземплярів. Колекція належить до непересічних зібрань як за кількісними, так і за якісними характеристиками її матеріалів. Вона включає матеріали з території Правобережної України, Причорномор'я, колишньої Київської губернії, які становлять її основу, а також гербарні збори інших колекторів із Західної Європи та середньої смуги Східної Європи, Кавказу, Сибіру, Індії, Африки, Австралії, Америки та ін. Особливе місце в колекції В. Г. Бессера займають матеріали його учня Антонія Анджейовського, серед яких зберігаються автентичні зразки видів, описаних ним з території України.

Вчений описав близько 100 нових видів рослин, серед яких: *Aconitum lycostomum* L. — Аконіт Бессера; *Allium volhynicum* Besser; *Carlina onopordifolia* Bess. — Білкашник та-

тарниколистий; *Euphorbia volhynica* Besser — Молочай волинський; *Pedicularis exaltata* Bess. — Шолодижник високий; *Poa versicolor* Besser — Тонконіг різнобарвний; *Salvia cremenecensis* Besser — Шавлія кременецька; *Senecio besserianus* — Жовтозілля Бессера; *Schivereckia podolica* (Bess.) — Шиверекия подільська; *Scutellaria verna* Bess. — Шоломниця, веснянка.

Про життя і наукову діяльність Віллібальда Бессера можна прочитати в таких наукових виданнях: Енциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона; Українська Радянська Енциклопедія. — 2-е видання. — Т. I. — К., 1977. — С. 423; Любінська Л. Г. «Історія вивчення флори Кам'янець-Подільського» // Біорізноманіття Кам'янець-Подільського. — Львів, 2004. — С. 23; Олександр Казало. Видатні постаті природничої науки Галичини: Віллібальд Бессер // Вісник науково-товариства імені Тараса Шевченка. — с. 303-305; *January Kolodziejczyk. Besser (Besser) Suibert Josef Gottlieb (1784-1842)* / *Polski Słownik Biograficzny*. — Warszawa — Kraków — Łódź — Poznań — Wilno — Zakopane: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, Skład Główny w Księgarniach Gebethnera i Wolffa, 1935. — Tom 1, zeszyt 1. — Reprint: Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1989. — S. 474-475.

Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю "Бессерівські природознавчі студії" була присвячена 230-річчю з дня народження видатного природодослідника XIX століття Віллібальда Бессера та 205-річчю від початку його наукової та педагогічної діяльності у Кременці. У науковому форумі брали участь більше ста фахівців-природознавців із 38 вітчизняних і зарубіжних науково-дослідних інституцій і вищих закладів освіти. Серед учасників конференції — науковці Австрійських федеральних садів і Австрійської служби академічного обміну (Відень, Австрія), Національного Ойцовського

інституту, професором А.М.Ломаковичем, увійшли доктор педагогічних наук, професор В.Є.Бенера, доктор біологічних

М.О.Штогрин і директор Кременецького ботанічного саду Р.С.Іваницький.

На пленарному засіданні прозвучали доповіді академіка Академії наук вищої школи України, професора В.І.Чопика ("Наукова спадщина Віллібальда Бессера"), аташе з питань науки та освіти Посольства Республіки Австрія в Україні Андреаса Веннінгера ("Шлях Віллібальда Бессера від Інсбрука до Кременця. Спогади про дослідника рослинного світу Галичини та Волині"), науковця Луцького НТУ, доцента В.В.Іванціва ("Вклад В.Г.Бессера у вивчення фауни України"), директора Австрійських федеральних

("Сучасний стан та перспективи Кременецького ботанічного саду"). Програма пленарного засідання конференції включала наукові повідомлення доктора біологічних наук, професора С.В.Клименко "Фітогенетика плодів Національного ботанічного саду НАН України" (м.Київ) і доктора сільськогосподарських наук, професора С.В.Пиди "Віллібальд Бессер — видат-

парку, відділів ботаніки та фізіології рослин Інституту біології в Кракові, Вищої професійної школи "Кадрі для Європи" в Познані (Республіка Польща), Ботанічного саду ім. академіка О.В.Фоміна КНУ ім.Тараса Шевченка, Національного ботанічного саду ім.М.М.Гришка НАН України, Кременецького ботанічного саду, Національних природних парків "Кременецькі гори" і "Подільські Товтри", Державного дендрологічного парку "Троїстанець" НАН України, Науково-дослідної станції зоології та екології КНУ ім.Тараса Шевченка, Корсунь-Шевченківського історико-культурного заповідника, Інституту ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України, Національного наукового центру "Інститут біології" КНУ ім.Тараса Шевченка, Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету "Україна", національних університетів Києва, Білої Церкви, Глухова, Івано-Франківська, Тернополя, Ужгорода, Дніпропетровська, Корсунь-Шевченківського, Луцька, Львова, Рівного, Тернопільського обласного краєзнавчого музею та нашого інституту.

До організаційного комітету конференції, очолюваного ректором

наук, професор В.І.Чопик, кандидат психологічних наук, доцент М.Б.Боднар, директор Національного природного парку "Кременецькі гори" М.О.Штогрин, директор Кременецького ботанічного саду Р.С.Іваницький, директор Ботанічного саду ім. академіка О.В.Фоміна КНУ ім.Тараса Шевченка О.О.Сенчило. У програмному комітеті працювали науковці нашого інституту, кандидати біологічних наук, доценти О.І.Дух, О.К.Галаган, Н.І.Цицюра, заступник директора Кременецького ботанічного саду А.М.Ліснічук і завідувач відділу екологічної освіти Національного природного парку "Кременецькі гори" О.Л.Тимошенко.

З вітальним словом до учасників конференції звернулися ректор інституту, професор А.М.Ломакович, заступник директора Ойцовського національного парку, доктор аграрних наук Йозеф Партика, директор Ботанічного саду ім. академіка О.В.Фоміна КНУ ім.Тараса Шевченка О.О.Сенчило, доктор біологічних наук, професор Білоцерківського національного аграрного університету В.М.Черняк (колишній працівник нашого навчального закладу), директор Національного природного парку "Кременецькі гори"

директора Австрійських федеральних садів Бріджит Манг ("Історичні ботанічні фонди Австрійських федеральних садів: збереження заради майбутнього"), науковця Національного ботанічного саду ім.М.М.Гришка НАН України, професора В.І.Мельника та доцента Рівненського ДГУ С.О.Глінської ("Сад Волинських Афін. Ботанічна наука та освіта у Волинській гімназії — Кременецькому ліцеї у 1806 — 1832 рр."), начальника відділу розвитку екомережі природозаповідного фонду Департаменту екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА І.О.П'ятківського ("Природозаповідний фонд Тернопільщини"), представника Національного ботанічного саду ім.М.М.Гришка НАН України, професора Д.Б.Рахметова ("Інтродукція рослин — важливий фактор збагачення та збереження фіторізноманіття"), директора Національного природного парку "Кременецькі гори" М.О.Штогрин ("Перспективи організації екологічного туризму в Кременецьких горах") і директора Кременецького ботанічного саду Р.С.Іваницького

музеї (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

ний систематик і флорист України" (м.Тернопіль). У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).

У секційному форматі конференції науковці Австрії, Польщі та України працювали у шести тематичних напрямках. Перша секція вивчала проблему "Наукова спадщина Віллібальда Бессера та його послідовників". Окремі доповіді, що прозвучали на її засіданні, мали місцевий природодослідницький контекст: "Передумови розвитку ботанічної науки на Тернопільщині в середині 19 століття" (М.М.Барна, Л.С.Барна, Тернопільський НПУ ім.Володимира Гнатюка), "Фонди природодослідників-кременчан у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї" (С.В.Костюк, Тернопіль), "Наукова і дослідницька діяльність Антонія Анджейовського" (О.В.Кратко, Кременецький ОГП ім.Тараса Шевченка). Інші доповіді віддали належне науковій спадщині Віллібальда Бессера: "Дендрологічні об'єкти флори України В.Г.Бессера в колекції Ботанічного саду Київського університету" (А.І.Гірін, З.Г.Бонюк, О.О.Ткачук, Київ), "Гербарна колекція В.Г.Бессера: сучасний стан і перспективи дослідження" (Н.М.Шиян, А.В.Шумілова, І.І.Дяченко, Інститут ботаніки ім.М.Г.Холодного НАН України).